

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจาก ไทยแลนด์ 1.0 ที่เน้นเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม มาสู่ไทยแลนด์ 2.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมเบา และพัฒนาสู่ไทยแลนด์ 3.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จวบจนปัจจุบัน ในช่วงต้นของการขับเคลื่อน ไทยแลนด์ 3.0 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ที่ร้อยละ 7-8 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการคาดหวังว่า ประเทศไทยจะก้าวสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เปรียบเสมือนเดียวกับประเทศเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮONGKONG และสิงคโปร์ ซึ่งดูเหมือนว่าทุกอย่างจะดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ในความเป็นจริง ไทยแลนด์ 3.0 เป็นเทคโนโลยีและทุนของต่างชาติที่นำเข้ามาไม่มีกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างจริงจัง ขาดการสะสมทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุนมนุษย์ ประเทศไทยจึงถูกมองเป็นประเทศที่ดูเหมือนทันสมัย แต่ไม่พัฒนา การที่ไม่มีฐานรากที่แข็งแกร่งของตนเอง ไม่มีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ พึ่งพิงกับโอกาสของการค้าและการลงทุนจากภายนอก แต่ละเลยการสร้างความรู้เข้มแข็งจากภายใน ในที่สุดประเทศไทยจึงต้องเผชิญกับวิกฤตต้มยำกุ้ง ในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งหลังจากการเกิดวิกฤตแล้ว อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ตกลงมาอยู่ที่ระดับร้อยละ 3-4 มาเกือบ 20 ปีจวบจนปัจจุบัน นี่คือภาวะของการติดอยู่กับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำ และกับดักความไม่สมดุล พร้อม ๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ ประเทศในโลกรุ่นหนึ่งที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในบริบทของโลกยุค The Fourth Industrial Revolution อย่างเป็นทางการตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยขับเคลื่อนผ่านกลไกประชารัฐ (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559, หน้า 7-9)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทุกประเทศทั่วโลกได้ริเริ่มและดำเนินการปรับและพัฒนาระบบจัดการศึกษาใหม่เรียกว่า “การปฏิรูปการศึกษา” (Educational Reformation) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ระบบการศึกษานั้นประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญคือครู ประเทศไทยมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกระดับการศึกษาของชาติ ประเด็นสำคัญที่จะปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งทำโดยการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งเป็นระดับปฏิบัติการที่สำคัญที่สุด ครูเป็นบุคคลในการปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากครูเป็นบุคคลด้านหน้าและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (กนกอร สมปราชญ์, 2560, หน้า 221)

การที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อน กระบวนการการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะ “การพัฒนาคน” ให้มีการเตรียมความพร้อม รับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาประยุกต์ใช้ทั้งในเชิงระบบและโครงสร้างของสังคมไทย ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่า คนไทยและการศึกษาไทยต้องมีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับสากล อีกทั้งกระทรวงศึกษาธิการมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา โดยให้ครูพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้ครูจัดการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีทักษะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมนำความรู้ มีทักษะความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมนำความรู้ รักความเป็นไทย มีความสามารถก้าวไกลในระดับสากล (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า 10)

นอกจากนี้ผลการวิจัยการศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาศนิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับนานาชาติ พ.ศ. 2559 หรือ TIMSS 2015 ที่จัดโดย The International Association for the Evaluation of Educational Achievement หรือ IEA หน่วยงานประเมินการศึกษานานาชาติ โดยระบุว่า ผลการประเมินพบว่า ประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด 10

อันดับแรกมีทั้งหมด 11 ประเทศ คือ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ จีน-ไทเป ฮองกง ญี่ปุ่น รัสเซีย คาซัคสถาน แคนาดา ไอร์แลนด์ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ (อังกฤษและสหรัฐอเมริกา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน) ส่วนประเทศไทย มีคะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ เท่ากับ 431 คะแนน จัดอยู่ในอันดับที่ 26 ของประเทศที่เข้าร่วมการประเมินจากทั้งหมด 39 ประเทศ ส่วนผลการประเมินพบว่า ประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์สูงสุด 10 อันดับแรกมีทั้งหมด 11 ประเทศ คือ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น จีน-ไทเป เกาหลีใต้ สโลวีเนีย ฮองกง รัสเซีย อังกฤษ คาซัคสถาน ไอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ (ไอร์แลนด์และสหรัฐอเมริกา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน) ส่วนประเทศไทย มีคะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์ เท่ากับ 456 คะแนน จัดอยู่ในอันดับที่ 26 ของประเทศที่เข้าร่วมการประเมินจากทั้งหมด 39 ประเทศ เมื่อพิจารณาในภาพรวม ไทยอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง ทั้งคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยในปีที่ผ่านมา ๆ มาพบว่าเด็กไทยมีคะแนนเฉลี่ยลดลงทั้งวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ นอกจากนี้ผลการวิจัยในครั้งนี่ยังได้สำรวจ ครูผู้สอน ทั้งระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าครูไทยจบ การศึกษาระดับปริญญาตรีในสัดส่วนที่สูงกว่าสิงคโปร์แต่ผลการประเมินที่ออกมากลับต่ำกว่าสิงคโปร์ค่อนข้างมากทั้ง 2 วิชา นอกจากนี้ยังพบว่าครูไทยมีความมั่นใจในการสอนและ มีความพร้อมในการเตรียมการสอนทั้ง 2 วิชาอยู่ในระดับต่ำเมื่อพิจารณาเนื้อหาใน หลักสูตรของไทยทั้ง 2 วิชา พบว่าตรงกับเนื้อหาร้อยละ 100 แต่จัดการเรียนได้สำเร็จเพียง ร้อยละ 30 ขณะที่สิงคโปร์มีเนื้อหาหลักสูตรตรงกับ การประเมินเพียงร้อยละ 70 แต่จัดการเรียนการสอนได้ 100 และพบว่าผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนของสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) ได้ประเมินคุณภาพ ของโรงเรียนรอบที่สอง โรงเรียนประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับดีมากร้อยละ 15.10 และระดับพอใช้/ ปรับปรุง ร้อยละ 8.50

นอกจากนี้ สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ยังพบว่า ภาพรวมของผลคะแนนของการทดสอบเฉลี่ยทั้งประเทศในชั้น ป.6 และม.3 ต่ำกว่าร้อยละ 50 ทุกวิชา ในปีการศึกษา 2559 และมีแนวโน้มที่จะต่ำลงเรื่อย ๆ (สถาบันทดสอบทาง การศึกษา (องค์การมหาชน), 2560, หน้า 5-9) จะเห็นได้ว่าข้อมูลดังกล่าวได้สะท้อน คุณภาพในการบริหารจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาส่วนหนึ่ง จึงเป็นหน้าที่ โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องและกำกับติดตาม นิเทศการจัดการ เรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง บุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน คือ ครูในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับโรงเรียนนั้นจำเป็นที่จะต้องพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมทั้งด้านความรู้ พฤติกรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการจัดการเรียนรู้ให้แก่ครู ซึ่งคุณลักษณะของครูที่ดีนั้นจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณลักษณะด้านภาวะผู้นำของครูที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดการเรียนรู้และบุคคลที่กำลังจะมาดำรงตำแหน่ง โดยเฉพาะคุณลักษณะภาวะผู้นำของครูนั้นย่อมแตกต่างจากคุณลักษณะภาวะผู้นำโดยทั่วไป เพราะลักษณะภารกิจ หน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนที่มีรูปแบบแตกต่างจากการปฏิบัติงานอื่น จะเห็นได้ว่าการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งและมีความพร้อม มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถและมีทักษะ สามารถใช้ภาวะผู้นำในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าการพัฒนาครูให้เป็นครูผู้นำและใช้ภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้จะก่อประโยชน์ให้แก่โรงเรียน

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นอีกปัจจัยที่เป็นกลไกที่สำคัญในการนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำเป็นลักษณะพิเศษที่สามารถสร้างอิทธิพลเหนือผู้อื่นได้ Drucker (1968, p. 272) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำว่าในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ต้องอาศัยภาวะผู้นำ องค์กรจะต้องอาศัยองค์ความรู้ ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์และความรับผิดชอบของผู้นำจนก่อให้เกิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำในลักษณะต่างๆ นอกจากนี้ Avolio (1999, p. 39) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ โดยพิจารณาผู้นำใน 3 ลักษณะ คือ ลักษณะของบุคคล (Leader as a Person) ลักษณะของกระบวนการ (Leader as a Person) และลักษณะผสมผสาน (as Some Aspects of Both) ซึ่งสอดคล้องกับ Overholser (1992, pp. 5-6) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบของครูว่ามีทักษะภาวะผู้นำ 6 ประการ คือ มีวิสัยทัศน์ ความมีจริยธรรมและความซื่อสัตย์ ทักษะด้านหลักสูตรและการสอน กลยุทธ์ การเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการเพิ่มประสิทธิภาพของครู ส่วน Fullan (2001, p. 96) เชื่อว่า ผู้นำที่ดี

ต้องสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นในทุกระดับขององค์การ จะเห็นได้ว่าการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ต้องได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งและมีความพร้อม มีภาวะผู้นำ มีความสามารถและมีทักษะในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำครูมีความสำคัญ มีคุณค่าและมีประโยชน์แก่วงการทางวิชาการ การเรียนการสอน เป็นการศึกษาที่ครูรวมพลัง ร่วมมือทำงานในชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (professional learning community) มีวัฒนธรรมของการร่วมมือและเสริมสร้างการพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ แก้ไขสิ่งที่ปัญหา บำรุงรักษาสิ่งที่ดีอยู่แล้วให้คงอยู่ต่อไป และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์แก่วิชาชีพ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) ส่งเสริมพัฒนาเพื่อนครูสู่ครูมืออาชีพ 2) เป็นผู้นำด้านการเรียนการสอนและมีนวัตกรรม 3) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (Fullan, 2001, p. 96) ในช่วงที่ผ่านมามีการให้ความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาต่อการเพิ่มคุณภาพครูมากขึ้น เนื่องจากความพยายามในการปฏิรูปการศึกษา เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียน เกิดแรงผลักดันต่อการพัฒนาวิชาชีพครูและภาวะผู้นำครู (Barth, 2001, pp. 443-449) โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วให้ครูเป็นผู้นำในการสอนแก่ครูคนอื่น ๆ นำไปสู่การร่วมมือ มีการยืนยันงานเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ว่าการกระจายภาวะผู้นำไปสู่ครูหรือส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการนำส่งผลทางบวกต่อการปฏิรูปการจัดการของสถานศึกษา และทำให้การแตกแยกของครูลดลง อีกทั้งการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องและการร่วมมือรวมพลังของบุคลากรครูในสถานศึกษาอันเป็นหลักสำคัญของความสามารถทางภาวะผู้นำ และภาวะผู้นำครูนั้นยังเป็นปัจจัยในการพัฒนาสถานศึกษา และมีอิทธิพลทางบวกต่อความเชื่อมั่นในความสามารถ (self-efficacy) และขวัญกำลังใจครู (Harris, 2002, pp. 22-23) นอกจากนี้พบว่าภาวะผู้นำครูในด้านการจัดการเรียนรู้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน มีการกระจายสัดส่วนภาระงานทางภาวะผู้นำให้แก่ครูอย่างทั่วถึง มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพของครูและความผูกพันของนักเรียนเช่นเดียวกับปัจจัยอื่น ๆ ที่พบว่า การเพิ่มพลังอำนาจให้ครูมีภาวะผู้นำมากขึ้น ทำให้ครูเห็นคุณค่าในตนเอง (self esteem) และมีความพึงพอใจในงานเพิ่มขึ้น ยังพบอีกว่าความสามารถทางภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ส่งผลทางตรงต่อประสิทธิภาพของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะโรงเรียนที่จะประสบความสำเร็จนั้น ไม่ใช่เฉพาะผู้บริหารโรงเรียนเท่านั้นที่จะต้องมีความรู้จะต้องพัฒนาครูในโรงเรียนให้มี

ภาวะผู้นำอีกด้วย เป็นที่ยอมรับกันว่าคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้ของครูเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (Rowan, Correnti & Miller, 2002, pp. 1,525–1,567)

จะเห็นได้ว่าครูในยุคไทยแลนด์ 4.0 เน้นที่การสร้างชุมชนแห่งความสงสัย กระตือรือร้น อยากเรียนอยากรู้ และอยากได้คำตอบขึ้นในชั้นเรียน ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนทุกห้องเป็นห้องเรียนแห่งความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ อยากหาคำตอบ “Community of Inquiry” และนักเรียนก็จะลงมือค้นหาคำตอบที่ตนสงสัยและอยากรู้เป็นกลุ่ม ค้นหาคำตอบผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่เรียกว่าการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning = PBL) คือ เริ่มต้นจากความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ แล้วก็พัฒนาเป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบ (Problem) และจากปัญหาที่ต้องการคำตอบก็จะพัฒนาไปสู่การค้นหาคำตอบ ลงมือค้นหาคำตอบ โดยใช้สมรรถนะความเป็นนักเรียน 3.0 นักเรียน 2.0 นักเรียน 1.0 เทคโนโลยีโรบอต และปัญญาประดิษฐ์เป็นตัวช่วย ผู้เรียนแต่ละคนจึงไม่อยู่นิ่ง แต่กระตือรือร้นและคิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา (Active Learner) ซึ่งในกระบวนการของการเรียนรู้โดยยึดปัญหาเป็นฐาน นักเรียนอาจค้นหาคำตอบจากห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ สถานประกอบการ แปลงสภาพ โรงงาน บริษัท ธุรกิจของรัฐ หรือของเอกชน นักเรียนได้ค้นหาคำตอบจากสถานที่จริง สถานประกอบการจริงเพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นจริง ทำให้เกิดคำว่า Work-based Learning ขึ้นทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน สถานประกอบการจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียนของนักเรียน และจากการเรียนโดยยึดปัญหาเป็นฐานนี้ก็จะทำให้นักเรียนหรือครูดค้นพบความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่ การเรียนการสอนของครูในยุคไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการคิดสร้างสรรค์ ที่จะนำไปสู่การผลิตนวัตกรรม (ดิเรก พรสีมา, 2559) ซึ่งในสังคมไทยเกี่ยวกับการศึกษาโดยเฉพาะปัญหาของครู ซึ่งมีปัญหาสำคัญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู กล่าวคือครูบางคนส่วนมากหรือบางส่วนในสถาบันการศึกษาแต่ละระดับยังยึดตนเองเป็นสำคัญหรือเป็นหลักการสอนโดยตนเองเคยใช้วิธีการหรือกระบวนการอย่างไรก็ทำแบบนั้นตลอด ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้ไปในทางที่ดี แปลกใหม่ และน่าสนใจ จึงทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีความสุขสนุกในการเรียนรู้ และเกิดความท้อแท้ในการเรียนเพราะรู้สึกว่าไม่ได้รับประโยชน์มากมายในการเรียน (ธราญา จิตรชญาวณิช, 2560, หน้า 7) และยิ่งสถานศึกษานั้นครูขาดภาวะผู้นำย่อมทำให้ดำเนินงานต่าง ๆ ไปด้วยความยากลำบาก วุ่นวายสับสน ต่างคนต่างทำงานไม่ประสานกัน และเกิดความขัดแย้ง การบรรลุเป้าหมายก็

ย่อมจะล่าช้า และไม่ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (กนกอร สมปราชญ์, 2560, หน้า 222)

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 กล่าวถึงภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เกิดนวัตกรรม ทักษะการคิดขั้นสูงและความสามารถในการสอนทักษะการคิด มีคุณธรรม จริยธรรม และเน้นประโยชน์ส่วนรวม การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร แต่ยังคงขาดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0

ด้วยเหตุผลและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการจัดทำการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 เพราะการจัดการเรียนรู้เป็นหน้าที่หลักที่สำคัญในวิชาชีพครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครูผู้สอนมีภาวะผู้นำทางการจัดการเรียนรู้ ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ตลอดจนพิจารณาถึงความยั่งยืนของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติต่อไป

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งคำถามของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
2. รูปแบบการพัฒนาภาวะภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11
3. เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ความสำคัญของการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย
 - 1.1 องค์ประกอบภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา
 - 1.2 หลักการ วิธีการ และแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา
2. ได้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11
3. ครูกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 อย่างเป็นระบบ มีพฤติกรรมภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 เพิ่มขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ซึ่งมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ประกอบด้วย

1.1 ประชากรที่ใช้ในขั้นตอนการสำรวจเชิงวิจัย คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ปีการศึกษา 2561 ซึ่งประกอบด้วย 6 เขต ดังนี้ 1) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีโรงเรียน 175 โรงเรียน มีครู 2,505 คน 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีโรงเรียน 258 โรงเรียน มีครู 2,861 คน 3) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีโรงเรียน 182 โรงเรียน มีครู 2,355 คน 4) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีโรงเรียน 262 โรงเรียน มีครู 2,541 คน 5) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีโรงเรียน 185 โรงเรียน มีครู 2,119 คน และ 6) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan มีโรงเรียน 246 โรงเรียน มีครู 2,572 คน รวมทั้งสิ้น 1,305 โรงเรียน และมีจำนวนครู 14,953 คน

1.2 กลุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้ คือ ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ปีการศึกษา 2561 ซึ่งประกอบด้วย 6 เขต ดังนี้ 1) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โรงเรียน 7 โรงเรียน ครู 65 คน 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โรงเรียน 10 โรงเรียน ครู 74 คน 3) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โรงเรียน 7 โรงเรียน ครู 61 คน 4) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โรงเรียน 10 โรงเรียน ครู 66 คน 5) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 โรงเรียน 7 โรงเรียน ครู 55 คน และ 6) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan โรงเรียน 9 โรงเรียน ครู 67 คน รวมทั้งสิ้น โรงเรียน 50 โรงเรียน ครูจำนวน 388 คน ในการกำหนดขนาดของกลุ่ม

ตัวอย่างใช้ตารางของ Yamane (1973, p. 1088) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.3 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 เป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในศูนย์อำนวยการเครือข่ายอำเภอต่างอย ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โรงเรียนขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียน 301 คนขึ้นไป) โรงเรียนละ 5 คน คือ โรงเรียนอนุบาลต่างอย โรงเรียนบ้านนาอ่างม่วงคำ และโรงเรียนบ้านดงหลวง โรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 121–300 คน) โรงเรียนละ 3 คน คือ โรงเรียนบ้านหนองบึงทวาย โรงเรียนบ้านโคกกลาง โรงเรียนนางอยโพนปลาไหล และโรงเรียนบ้านจันทร์เพ็ญ และโรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียน 1–120 คน) โรงเรียนละ 3 คน คือ โรงเรียนบ้านกวนปูน รวม 30 คน 8 โรงเรียน ซึ่งได้มาด้วยความสมัครใจของผู้เข้าร่วมทดลอง

2. ขอบเขตด้านวิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญที่เป็นที่เชื่อถือเป็นหลักสำคัญและการทดลองใช้รูปแบบ

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 สามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

3.1 องค์ประกอบภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคของไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการและนักการศึกษา ได้แก่ วิจารณ์ พานิช (2555, หน้า 15); สุคนธ์สินธ์พานนท์ (2558, หน้า 25); กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา (2559, หน้า 20–21); ดิเรก พรสีมา (2559); ชีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ (2559); โปยม จันทร์น้อย (2559); ประภาดา คนคล่อง (2560, หน้า 85); ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน (2560);

Churches (2008); Fansher (2011) และ WordPress.com (2011, อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556, หน้า 39); ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

3.1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนสู่
ไทยแลนด์ 4.0

3.1.2 การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมในยุคไทยแลนด์ 4.0

3.1.3 ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์

3.1.4 การมีคุณธรรม จริยธรรม

3.1.5 การพัฒนาตนเองสู่ความเป็นมืออาชีพ

3.1.6 การทำงานเป็นทีม

3.1.7 ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

3.2 วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ได้จากแนวคิดและทฤษฎี ของนักวิชาการและนักการศึกษา ได้แก่ กัลยารัตน์ เมืองสง (2550, หน้า 7); เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2552, หน้า 172); วิเชียร วิทยอุดม (2550, หน้า 249–257); ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม (2553, หน้า 19–21) ; สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล (2554, หน้า 272); วิจารณ์ พานิช (2555, หน้า 139); ลลิตมา ไชยมหา (2556, หน้า 160–161); รัชฎากร อัครจันทร์ (2560, หน้า 161–162); Dessler (1991, p. 245) และ Trulove (1992, pp. 168–169) ประกอบด้วย วิธีการพัฒนา 4 วิธี ดังนี้

3.2.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.2.2 การปฏิบัติจริง

3.2.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC)

3.2.4 การนิเทศ ติดตาม

3.3 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ได้จากแนวคิดและ ทฤษฎีของนักวิชาการและนักการศึกษา คือ อนาคตา ซาวนา (2555, หน้า 140–141); ขนิษฐา ชัยประโคน (2556, หน้า 197–198); ลลิตมา ไชยมหา (2556, หน้า 160–161); นภา พร พันธุ์ชัย (2556, หน้า 224); วิศิษฐ์ มุ่งนากลาง (2556 หน้า 154–155); กษมน มังคละ คีรี (2557, หน้า 262–264); ศิริพร กุลสานต์ (2557, หน้า 206); รัชฎากร อัครจันทร์ (2560, หน้า 271–273) ; สรรฤดี ดีปุ (2560, หน้า 166);

DuBrin (1998, p. 388) และ Dessler (2002, pp. 134–153) ประกอบด้วย 6 ส่วน ดังนี้

3.3.1 หลักการ

3.3.2 วัตถุประสงค์

3.3.3 เนื้อหา

3.3.4 กระบวนการ

3.3.5 สื่อการเรียนรู้

3.3.6 การวัดและประเมินผล

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุค
ไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 คือ
ดำเนินการในปีการศึกษา 2561

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 11 ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยเบื้องต้น ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะ ไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำครู หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่ครูแสดงออกตามบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทบาทของผู้นำและบทบาทของครูเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆในชั้นเรียนโดยมุ่งเน้นที่ความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. การจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และมีความเหมาะสมกับผู้เรียนตามระดับชั้นและศักยภาพของผู้เรียนประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย การจัดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่วนรวม และการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติ เป็นคนดี มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ก็คือการสร้างคนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นทักษะในการคิดวิเคราะห์เป็นหลัก และสามารถสร้างชิ้นงานที่เป็นนวัตกรรมใหม่

3. ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 หมายถึง พฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ครูผู้สอนแสดงความสามารถในการกำหนดเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ ตามแนวการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรโรงเรียนขั้นพื้นฐาน สามารถชี้แนะผู้อื่นด้วยการใช้ภาวะผู้นำและทักษะในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

3.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนสู่ไทยแลนด์ 4.0 หมายถึง วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) วิเคราะห์มาตรฐานการศึกษา ปี 2561 ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในและนอกโรงเรียน วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน กำหนดโครงสร้างเวลาเรียน คำอธิบายรายวิชา แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการประเมินความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

3.2 การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมในยุคไทยแลนด์ 4.0 หมายถึง ออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามความสามารถของผู้เรียน ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่เน้นการปฏิบัติจริง จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ลักษณะ STEM Education จัดการเรียนรู้เพื่อมุ่งการทำงานให้

เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างหลากหลาย จัดการเรียนรู้ได้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน จัดการเรียนรู้แบบ E-learning จัดการเรียนรู้ที่แปลกใหม่เพื่อสร้างนวัตกรรม และจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

3.3 ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง เป็นความสามารถในการมองหาทางเลือกหลายทิศทางโดยการคิดอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งในแนวกว้างและแนวลึก ตลอดจนสามารถสร้างแนวคิดใหม่ซึ่งอาจต่างจากแนวคิดเดิมบ้างเล็กน้อย หรือแปลกไปจากความคิดเดิม ซึ่งเป็นการรวบรวม ประสบการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมาเพื่อสร้างรูปแบบใหม่ ความคิดใหม่ ๆ หรือผลผลิตใหม่ ๆ

3.4 การมีคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติและความประพฤติที่เป็นความดี ความถูกต้อง ความเหมาะสม ซึ่งมีอยู่ในจิตใจของครู และเป็นแรงผลักดันให้ครูกระทำหน้าที่ของครูอย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะครูเป็นทั้งผู้นำ และเป็นผู้อวางแผนการต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนทั้งหลายได้รู้จักและเข้าใจในหลักคุณธรรม จริยธรรม เพื่อที่จะให้นักเรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3.5 การพัฒนาตนเองสู่ความเป็นมืออาชีพ หมายถึง ความต้องการที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถ ด้านเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และด้านภาวะผู้นำของครู โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนครูและการฝึกอบรมอยู่เสมอ เพื่อมุ่งมั่นให้ประสบผลสำเร็จ

3.6 การทำงานเป็นทีม หมายถึง การรวมตัวกันของสมาชิก เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีเป้าหมายร่วมกันของกลุ่มที่แน่ชัด การมีส่วนร่วมและมีการยืดหยุ่นในการทำงานของสมาชิก มีลักษณะการทำงานหลายแบบ มีการทำงานที่ประสานกัน ความต้องการประสบผลสำเร็จและความพึงพอใจและแรงจูงใจ

3.7 ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมืออุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

4. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำครู หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาครูผู้สอนในโรงเรียน ให้มีความรู้ในการชี้นำส่งเสริมพัฒนาตนเองและเพื่อนครู จนกระทั่งมีและสามารถใช้ภาวะผู้นำด้านการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

4.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง เป็นรูปแบบของการฝึกอบรมที่ส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ สามารถนำสิ่งที่ได้รับไปปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงที่ผู้เข้าอบรมปฏิบัติอยู่ ลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติงานจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) เป็นการให้ความรู้ของวิทยากร เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม ให้สามารถแก้ไขข้อขัดข้องในการทำงาน กำหนดแนวทางในการปฏิบัติและปรับปรุงงาน 2) เป็นการปฏิบัติการของผู้เข้ารับการอบรมที่จะหาหรือ อภิปราย ให้ได้แนวทางแก้ปัญหาหรือวิธีการ ปฏิบัติงาน โดยอาจจะดำเนินการทั้งกลุ่มใหญ่หรือแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ซึ่งการดำเนินการของส่วนที่สอง จะอาศัยหลักวิชาการหรือหลักการที่วิทยากรได้บรรยายหรืออภิปรายมาใช้ประกอบเป็นแนวทาง

4.2 การปฏิบัติจริง หมายถึง เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรที่มุ่งจัดกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการพัฒนาดำเนินการได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย เช่น ให้ผู้รับการพัฒนาเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC) หมายถึง การรวมตัวร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ ร่วมกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีม เรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารเป็นผู้ดูแลสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเอง ส่งคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญและความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้

4.4 การนิเทศ ติดตาม หมายถึง การนิเทศ ติดตามประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้การพัฒนาตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พร้อมทั้งให้คำแนะนำ และประเมินผลการพัฒนา เพื่อให้การพัฒนาเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มตามศักยภาพ

5. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครู หมายถึง สิ่งที่เป็นเค้าโครงของเรื่องที่ต้องการศึกษาโดยแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน เพื่อช่วยในการศึกษาปัญหา แนวคิด และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ง่ายและดียิ่งขึ้น ประกอบด้วย

5.1 หลักการ หมายถึง แนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 1) เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยยึดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา 2) เป็นรูปแบบที่ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้และหลักการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์และการกระทำ เป็นการเรียนรู้ในการสร้างความคิด รวบรวม การพัฒนาความเข้าใจและความสามารถต่าง ๆ ด้วยตนเอง และการบูรณาการเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง 3) เป็นรูปแบบที่ใช้กระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC) การปฏิบัติจริง และการนิเทศ ติดตาม และ 4) เป็นรูปแบบที่ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม โดยมีหลักการสำคัญประกอบด้วย การใช้ประสบการณ์ของผู้เข้ารับการอบรม การเรียนรู้ด้วยการกระทำจนทำให้เกิดความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดจากความสนใจของผู้เข้ารับการอบรม การปฏิสัมพันธ์ของผู้เข้ารับการอบรมทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคน อยู่อย่างกว้างขวาง และการสื่อสารด้วยการพูดหรือการเขียน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC)

5.2 วัตถุประสงค์ หมายถึง เป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลของการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย 1) เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา 2) เพื่อสร้างความตระหนักและเจตคติที่ดีในการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา 3) เพื่อพัฒนาทักษะในการใช้ภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษาในการปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

5.3 เนื้อหา หมายถึง เนื้อหาสาระที่เป็นองค์ความรู้ในเอกสารประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 7 ชุด ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรม 3) ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ 4) มีคุณธรรมจริยธรรม 5) การพัฒนาตนเอง 6) การทำงานเป็นทีม และ 7) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

5.4 กระบวนการพัฒนา หมายถึง ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา แบ่งเป็น 3 ระยะดังต่อไปนี้
 ระยะที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ ระยะที่ 2 ฝึกปฏิบัติจริงรายสัปดาห์ และระยะที่ 3 ติดตามผลหลังการพัฒนา ดังนี้ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) การปฏิบัติจริง 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบชุมชนวิชาชีพ (PLC) และ 4) การนิเทศ ติดตาม

5.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้ หมายถึง คู่มือการใช้เอกสารประกอบการพัฒนา วีดีทัศน์ วีซีดี วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องเขียน เครื่องฉายภาพ ห้องปฏิบัติการ คอมพิวเตอร์

5.6 การวัดประเมินผล หมายถึง วิธีการวัดเพื่อประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ของโรงเรียนประถมศึกษา ในกระบวนการพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบ

6. สำนักงานศึกษาธิการภาค 11 หมายถึง สำนักงานที่ตั้งอยู่ที่จังหวัดสกลนคร มีหน้ารับผิดชอบดำเนินงานในจังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ซึ่งประกอบด้วย 6 เขต ดังนี้ 1) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 มีโรงเรียน 175 โรงเรียน มีครู 2,505 คน 2) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีโรงเรียน 258 โรงเรียน มีครู 2,861 คน 3) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีโรงเรียน 182 โรงเรียน มีครู 2,355 คน 4) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีโรงเรียน 262 โรงเรียน มีครู 2,541 คน 5) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีโรงเรียน 185 โรงเรียน มีครู 2,119 คน และ 6) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร มีโรงเรียน 246 โรงเรียน มีครู 2,572 คน รวมทั้งสิ้น 1,305 โรงเรียน และมีจำนวนครู 14,953 คน

7. ประสิทธิภาพของรูปแบบ หมายถึง ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประเมินจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

7.1 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน

7.2 ผลการประเมินภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ก่อนการพัฒนา และหลังการพัฒนา

8. ครู หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่ดำรงตำแหน่งครูผู้สอนในโรงเรียนของรัฐ ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดการเรียนรู้ประจำชั้น หรือประจำวิชา ในปีการศึกษา 2561 สังกัด สำนักงานศึกษาธิการภาค 11

9. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาเป็นหลัก แต่อาจมีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา หรือจัดการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา (โรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี